Muhammed b. İbrahim Âlu’ş-Şeyh

Ömer Faruk

12 Eki, 2019

www.ilimvecihad.com

بسم الله الرحمن الرحيم

Muhammed b. İbrahim b. Abdillatîf b. Abdirrahman b. Hasen b. İmam Muhammed b. Abdilvehhab *(rahimehullah)* Hicri 1311 (Miladi 1893) senesinde Muharrem ayının 10'nunda (âşûrâ gününde) Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da doğdu. Doğduğu gün annesi âşûrâ orucu tutuyordu. Muhammed b. İbrahim Necdî davetin imamı Şeyh Muhammed b. Abdilvehhab *(rahimehullah)*'ın soyundandır.[1]

11 yaşında Kur'an'ı ezberlemeye başladı. Hafızlığını bitirdikten sonra ilim talebine başladı. 16 yaşına girmesine az bir zaman kala (ya da yeni girmişken) gözü iltihaplandı. Takriben bir sene kadar bu hastalığı devam etti ve gözlerini kaybetti. [2] Gözünü kaybetmeden önce ilim talebine başlayan Şeyh bu elim olaydan sonra da ilim talebini büyük bir azimle devam ettirdi. İlk hocası, Riyad'ın kadılığını yapmış olan babası Şeyh İbrahim b. Abdillatîf *(rahimehullah)*'tır. Onda Muhammed b. Abdilvehhab *(rahimehullah)*'ın faidesi çok olan kitapçıklarını ve diğer Necdî davet imamlarının *(rahimehumullah)* muhtasar tevhid risalelerini okudu. İlk başta metni ezberliyor, sonra babasına ezberini veriyor, sonra da babası ibarede kastedilenin anlaşılmasını sağlayacak kadar (kısaca) şerh ediyordu. Yine onda ferâiz (miras) ilmini de okudu. Daha sonra -kendi ifadesiyle- ferâiz ilminde bir ayet olan Şeyh Abdullah b. Râşid *(rahimehullah)* da bin beyitten oluşan "Elfiyyetu'l-Ferâid"i ezberleyerek okudu. En büyük amcası Şeyh Abdullah b. Abdillatîf *(rahimehullah)* da onun ilk hocası sayılır. [3] Onda tevhid, akaid ve başka dallarda birçok kitap okumuş, bunları ezberlemiştir. Amcası onu çok sever ve yaşı küçük olmasına rağmen ona çok değer verirdi. Kendisi şöyle anlatmıştır: "*Onun yanına geldiğim zaman beni çok hoş karşılardı. Mecliste beni öne geçirirdi. Şeyhin bu yaptığı beni utandırıyordu.*" Fıkıh'ta Hanbelî fıkhından "Zâdu'l-Mustakni"i, hadiste "Bulûğu'l-Merâm"ı ve Şevkânî *(rahimehullah)*'ın Neylu'l-Evtâr isimli kitabıyla şerh ettiği 5000 hadisten oluşan "Munteka'l-Ahbâr"ın yarısından fazlasını, Arapça'da bin beyitlik "Elfiyyetu İbn-i Mâlik"i ezberlemiştir. Şeyh uzun kasideler de ezberliyordu. Hadis'te çeşitli icazetler almıştır. Şeyhlerinden her biri ders aldığı konularda uzman kimselerdi. Bu sebeple kendisi de tevhid, akide, fıkıh, hadis, nahiv ve başka ilimlerde uzman idi.

Amcasının imamlık yaptığı mescidde o vefat ettikten sonra imam olarak tayin edildi ve vefat edene kadar bu görevi sürdürdü.[4] Şeyh imam olarak atandığı zaman 28 yaşındaydı. O zamanlar şeyhlerden ders almaya devam ediyordu. İmam olduğu zaman mescidde derslere başladı. Lakin ilk zamanlar ders verdiği metinleri çok kısa şerh ediyordu. Daha sonra, özellikle de hicri 1350 yılından itibaren dersleri geniş ve ilmî geçmeye başladı. Talebelerini;

başlangıç, orta ve üst seviyedekiler şeklinde üç gruba ayırıyordu. Talebelerinden Şeyh Hamûd b. Uklâ eş-Şuaybî *(rahimehullah)* [5] ders aldığı zamanlarda onun günlük ders programını şöyle anlatmıştır: "*Sabah namazından sonra mescidde talebelere ders vermek için otururdu. Ona "Elfiyyetu İbn-i Mâlik"i, "Bulûğu'l-Merâm"ı, "Zâdu'l-Mustakni'"i ve "Katru'n-Nedâ"yı (ezberden) okurduk. Bu metinleri tamamıyla ezberlerdik. Sonra Şeyh (okuduğumuz Elfiyye) beyitlerinin hepsini iraplamamızı isterdi. Sonra Şeyh Muhammed b. Kasım Şeyh'e "Şerhu İbn-i Akîl"i okurdu. Bu kitap, az evvel okuduğumuz beyitlerin şerhidir. Sonra güneşin doğmasından yaklaşık yarım saat sonra Şeyh evine giderdi. Bir grup talebe de arkasından evine doğru giderlerdi. Bir müddet sonra onlara izin verir ve eve girerlerdi. Ve yine ders için otururdu. İlk olarak muhtasar kitaplar okunmaya başlardı; Başta "Kitâbu't-Tevhîd" sonra "Keşfu'ş-Şubuhât", sonra "el-Akîdetu'l-Vasitıyye" okunurdu. Sonra talebelerden birine ait özel dersler varsa okumak isteyenler Şeyh'e okurdu. Sonra "Sahîhu'l-Buharî" veya "el-Muğnî" veya Şeyhu'l-İslam'ın "Minhâcu's-Sünneti'Nebeviyye"si gibi uzun kitapların okunması başlardı. Bu uzun kitaplar okunur, Şeyh sadece dinlerdi. Talebelerden birine bir işkâl arız olduğunda talebeler bunu sorardı, aksi takdirde Şeyh şerh etmezdi. Şeyh'in bir de yatsıdan önce (genele yönelik) üçüncü bir celsesi daha vardı. Bu celsede ona "Tefsîru İbn-i Kesîr" okunurdu. Bu kitabı Şeyh Abdulaziz b. Şelhûb okurdu. Şeyh bu tefsire bazen yorumda bulunurdu. Onun sadece bu celseleri vardı*." Şeyh'in bir başka talebesi olan Şeyh Muhammed b. Abdirrahman b. Kâsım'ın kendi zamanını esas alarak söylediğine göre Şeyh'in -yatsıdan önceki celsesi hariç yukarıda sayılan celselerine ek olarak- bir de ikindi namazından sonra ve devamlı olmaksızın ara sıra öğle namazından sonra bir ders halkası vardı. Yine talebelerinden Şeyh Hasen b. Mâni', akşam namazından sonra Şeyh'in bazı özel kitaplar okuduğunu ve bu okumaya sadece kendilerine izin verdiği özel talebelerinin katıldığını söylemiştir. Ve Şeyh, dersini vereceği bazı kitapları dünden mütalaa ederdi. Şeyh Hamûd'un zikrettiği ders kitaplarının dışında Şeyh Muhammed b. Abdirrahman'ın söylediğine göre Şeyh'in tedris hayatı süresince okuttuğu diğer kitaplar şunlardır: er-Ravdu'l-Murbi' (Zâdu'l-Mustakni' şerhi), Keşşâfu'l-Kınâ', Subulü's-Selâm, el-Âcurrûmiyye, el-Hameviyye, et-Tedmuriyye, Nuhbetu'l-Fiker, el-Usûlü's-Selâse, Mesâilu't-Tevhîd, Mesâilu'l-Câhiliyye, Lum'atu'l-İ'tikâd, Usûlü'l-Îmân, el-Erbaûne'n-Neveviyye, Umdetu'l-Ahkâm, Fethu'l-Mecîd, Şerhu't-Tahâviyye, el-Cevâbu's-Sahîh li Men Beddele Dîne'l-Mesîh, Sahîhu Muslim ve kütüb-i sitte'den geri kalan dört sünen, Müsnedu'l-İmam Ahmed, Musannefu İbn-i Ebî Şeybe, İbn-i Teymiyye, İbnu'l-Kayyim ve İbn-i Kesîr *(rahimehumullah)*'ın kitapları.

Ders vereceği zaman eğer abdesti yoksa abdest alırdı. Şayet ders mescidde ise kıbleye doğru yönelirdi. Talebelerine derslere devamlı gelmelerini zorunlu tutuyordu. Birisi derslere katılmak istediğinde Şeyh ona Kur'an'ı ezberleyip

ezberlemediğini sorar, eğer ezbere biliyorsa onu ders halkasına dâhil eder, şayet ezberlememişse: "*Ancak Kur'an'ı ezberlemekle ilim vardır. Git, ilk başta Kur'an'ı ezberle, sonra ilim öğren*" derdi. Talebelerinin hepsini ilmî metinleri sonuna kadar ezberlemekle yükümlü tutuyordu, yarı ezberi kabul etmiyor, bu konuda taviz vermiyordu. Şöyle demiştir: "*Metinleri ezberlemeyen biri ilim talebesi değildir, bilakis o bir dinleyicidir.*" Ve metinlerin sağlam bir şekilde ezberlenmesini istiyor, talebe ezber verirken iki kere dahi takılsa onun ezberini ezber olarak kabul etmiyordu. Bir talebe metni tamamıyla ezberleyip onu fehmetmeden diğer metne geçemezdi. Kitabı okuyacak talebenin, okumasına besmele, hamdele, salvele ve müellifi için rahmet duasıyla başlamasını isterdi. Eğer bir metnin dersini veriyorsa o metnin ibarelerini ince ince şerh ederdi. Meseleyi, talebenin zihninde tam tasvir edecek şekilde anlatırdı, öyle ki, talebenin dersini dünden mütalaa etmesine neredeyse gerek kalmazdı. Eğer uzun bir kitap okutuyorsa sadece bazı mühim olan yerlerde durup açıklama getirirdi veya talebelerden biri sorduğunda sorusunu cevaplandırırdı. İşlediği konuya bağlı kalır, onun dışındaki meselelere girmezdi. Keza ders harici sorular sorulmasını istemiyordu. Talebeleri üzerinde çok duruyordu. Onlardan birini ders verdiği bütün ilimlerden bizatihi kendisi imtihan eder ve talebe imtihanı geçmeden onu kadı veya müderris olarak atamazdı. Onda okuyan bir talebe 7 senede mezun oluyordu. Daha sonra -birazdan söz edilecek- Müslümanların işleriyle ilgili mesuliyetleri çoğalınca bazı dersleri kendisi veremeyip başkasına devrediyordu. Şeyh yarım asra yakın müderrislik yapmıştır.

Tabiri caizse Şeyh tam bir ilim aşığıydı. Seyahatlerde ve gezilerde yanındaki bir talebeye kitap okutturarak vaktini değerlendirirdi. Şeyh Mahmud et-Tuveycirî *(rahimehullah)* şunları anlatmıştır (hicri 1380'den sonrasını anlatıyor): "*Telif ettiğim kitabı Şeyh'e okumak için sabah namazından sonra yaptığı dersler bittikten sonra otururduk. Celse 3-4 saat sürerdi. Ben kitabın sahibi olmama rağmen okumaktan sıkılır, yorulurdum. Lakin Şeyh ise usanmadan dinlerdi.*"

Yüzlerce talebesi olmuştur. Abdulaziz b. Bâz *(rahimehullah)* takriben 10 sene onun yanında öğrencilik yapmıştır. Kadı olduktan sonra da çözemediği her konuyu kendisine sormuş, tavsiye ve nasihatlerinden istifade etmiştir. Şu anda hayatta olan Suud'un tanınmış âlimlerinden Salih el-Luhaydân da onun talebelerindendir.[6]

Şeyh'in risale ve fetvaları mevcuttur. Çeşitli konularda 1000'e yakın seçtiği sahih hadisleri topladığı "Tuhfetu'l-Huffâz ve Merciu'l-Kudâti ve'l-Muftîne ve'l-Vuâz" isminde bir kitabı vardır. Fetva ve risaleleri 13 ciltte toplanmıştır.

Şeyh birçok şer'î makamda görev üstlenmiştir. Suudi Arabistan'da fetva idaresi kendi kontrolünde açıldığı zaman memleketin genel/baş müftülüğünü üstlenmiş, vefat edene kadar da bu görevi sürdürmüştür. Kadılık yönetimi açıldığında ilk başta bazı bölgelerin, daha sonra ise Suud genelindeki -küçük büyük- bütün kadıların reisliğini yapmıştır. Kadılar tarafından verilen bazı hükümler, bakıp onaylaması veya mülahazalarını belirtmesi için ona arz edilirdi. İlmi ma'hedler (üniversite öncesi ilmî okullar) ve fakülteler başkanlığı inşa edildiğinde buranın başkanlığını üstlenmiştir. 18 Mayıs 1962'de hac sırasında düzenlenen Genel İslam Konferansı'nda (el-Mutemeru'l-İslamiyyu'l-Âmm) alınan kararla Mekke'de kurulan "Râbitatü'l-Âlemi'l-İslamî" (Muslim World League, Dünya İslam Birliği) teşkilâtının kurucu heyetinin başkanı idi. Meşhur ulemadan Ebu'l-Hasen en-Nedvî ve Ebu'l-A'lâ el-Mevdûdî *(rahimehumallah)* meclis üyelerinden idiler. Medine İslam Üniversitesi ve kız eğitim kurumları başkanlığı açıldığında buraların müdürlüğünü yapmıştır. Medine İslam Üniversitesi'nde kendisinin naibi olarak Abdulaziz b. Bâz'ı görevlendirmiştir. Yine Nijerya'daki İslami ma'hed'in de müdürüydü. Afrika'da İslam davetinin yayılması hareketinin teftiş başkanlığını yapmıştır. Avrupa'daki İslamî merkezler sıkıntılarını ve taleplerini ona arz ederdi. Ve Şeyh bu saydıklarımızdan daha başka önemli vazifeler üstlenmiştir. Bu makamlarda bulunmuş olması onun ilminin genişliğini, aklının üstünlüğünü ve insanların ona güven duyduğunu göstermektedir.

Görüldüğü üzere Şeyh zamanının tamamını okumakla, okutmakla, davetle, ibadetle[7], Müslümanlara hizmet etmekle ve ümmetin ıslahıyla geçiriyordu. Vakti o kadar çok doluydu ki, ilim talebelerinden biri bir kitap telif edip de mülahazalarını almak için kitabını Şeyh'e okumayı istediğinde Şeyh ona meşguliyetinin çokluğundan ötürü sabah namazından bir saat önce yanına gelmesini söylüyordu.

Amansız bir İbn-i Teymiyye düşmanı olan Muhammed Zâhid el-Kevserî'nin talebesi ve son dönemin büyük muhaddislerinden Abdulfettâh Ebu Ğudde *(rahimehullah)* "Fukahâ Muâsirûn (Muasır Fakihler)" adlı kitabında ondan şöyle söz etmiştir: "Şeyh, bir adamın cesedindeki bir ümmet idi. Mescid-i Necd'in kalbindeki bir üniversiteydi. Şeyhin ilmî ayaklanışının eserlerinden bir eser olan okullar, ma'hedler, fakülteler ve üniversiteler daha bina edilmeden önce Necd beldelerini ve başka yerleri ilimle doldurdu, buraları şeriat ilimleriyle aydınlattı. Allah ona rahmet etsin ve ilmini, dinini ve İslam'ını hayırla mükâfatlandırsın. Şeyhin ilimleri saf ve tazyikle akan pınarlar idi, susuzluğu giderdi, âlimler yetiştirdi. Şeyh muhlis çabalarıyla büyük ilmî kalkınmayı tesis etti. Ulemadan ve tahsilli kimselerden sayılamayacak kadar büyük bir sayı onun eliyle mezun oldu. Bunlar, en üst ilmî ve dinî mevkilerde bulunan, kadılık, müftülük, (ma'hedlerde, üniversitelerde) hocalık, vaaz, irşad

ve Allah'a davet makamlarını doldurmuş kimselerdir."

Şeyh Muhammed *(rahimehullah)*'ın ezberi ve hafızası çok kuvvetliydi. Üstün bir akla, keskin bir zekâ ve ferasete sahipti. Talebelerine değer verirdi. Bazı zamanlar evinden mescide yemek getiriyordu. Şiir yazabilen biriydi. Hac mevsimlerinde muhtelif bölgelerden gelen tevhid ve Sünnet davetçilerini misafir eder, çalışmalarını sorar ve davet noktasında onlara nasihatlerde bulunurdu. Kendisine kötü davranan kimselere karşı kalbinde bir kin taşımazdı, kendisine eziyet etmiş kimselerden intikam almazdı, onları affederdi. Cesurdu, kim olursa olsun hakkı söylemekten geri durmazdı. İnsanların kalbinde büyük bir heybeti vardı. Çok suskun biriydi, az konuşurdu. Gıybetten kaçınırdı, bulunduğu mecliste birinin kusurlarının konuşulmasına asla müsaade etmez, engellerdi. Bu özelliği gençliğinden beri kendisinde görülen bir özellikti. Allah'ı çokça zikrederdi. Dua ettiğinde ve kalpleri hareketlendiren şeyler duyduğunda gözleri dolardı. Seferi olduğu zamanlarda dahi gece namazını ihmal etmezdi. Kendisiyle uzun zaman beraberliği olmuş olan talebesi Muhammed b. Kâsım'ın dediğine göre gecenin sonunda yaklaşık bir buçuk saat namaz kılardı ve bunu terk etmezdi. Sözlü veya yazılı olarak övülmeyi hiç sevmezdi. Talebesi Muhammed el-Meczûb anlatıyor: "18 sene onunla beraberliğim oldu, bir gün dahi onu kendisinden "Şeyh" veya "Müftü" diye söz ederken işitmedim. Hatta başkasının kendisiyle ilgili bir sözünü naklettiğinde bile böyleydi. İsmini zikredeceği zaman (lakabından, vasfından) mücerred olarak zikrederdi. Sadece tek bir defa müstesna; körfezin tanınmışlarından salih bir zatı misafir olarak davet ettiğinde bu olmuştu. Bu misafir için yer ayırt edilsin diye benden oteli aramamı istemişti. Otel görevlisiyle konuştuğunda -ki Mısırlıydı- ona dedi ki: "Ben Muhammed b. İbrahim." Adam tanımadı. Sonra: "Muhammed b. İbrahim Âlu'ş-Şeyh" dedi, yine tanıyamadı. Birkaç kere bu şekilde tekrarladı fakat adam tanıyamadı. Sonra sonunda "Müftü" dedi. Konuşma bittiği zaman şöyle dedi: "Allah ona hidayet etsin. Beni bu kelimeyi söylemeye mecbur bıraktı." Biri onu övdüğünde, "Allah tevbemizi kabul etsin. Allah bizi affetsin" diyerek konuşmasını keserdi." Kendisinden bir konuda fetva istendiğinde bazen o konu hakkında tevakkuf edip bir hüküm vermezdi. Bazen cevaplamadan önce o meseleyi bir veya iki gün düşünürdü." [8] Suud'un önde gelen âlimlerinden Salih Fevzân ondan duygulanarak şöyle bahsetmiştir: "Geceleyin kalkıp namaz kılardı. Lakin yaptığı ibadetlerinden hiçbirini izhar etmezdi, mümkün olduğunca amellerini gizlemeye çalışırdı. Asla övmeyi ve övülmeyi sevmezdi." Talebesi İbn-i Bâz *(rahimehullah)* onun hakkında şöyle demiştir: "Talebelerine hikmetli bir üslupla, güzel/yumuşak bir öğütle ve en güzel yolla mücadele/münazara etmek suretiyle Allah'a davet etmeyi, Emr-i Bi'l-Maruf ve Nehy-i Ani'l-Münker'i çokça tavsiye ederdi. İlmi geniş, Allah'tan çok korkan, fehmi (anlayışı) ince olan biriydi. -Allah'a karşı kimseyi temize çıkarmasam

da- kesin inancıma göre o, kendilerini ilim, amel, halîm-selimlik, akıl ve hikmetle tanıdığımız nadir adamlardandı.”

Altı evlilik yapmıştır. İlk evlendiğinde 24 yaşındaydı. Vefat ettiğinde üç eşi vardı. Dört erkek çocuğu olmuştur ve hepsi de ilim ehliydi.

Şeyh Muhammed ömrünün sonlarına doğru hastalandı ve yurt dışında gördüğü tedaviler ve yatağa mecbur kalması sebebiyle birkaç sene işlerine bakamadı. Ve hicrî 1389 (Miladî 1969) yılında Ramazan ayının 24. gününün sabahında Riyad’da vefat etmiştir. Cenaze namazını İbn-i Bâz *(rahimehullah)* kıldırmıştır. Namaza iştirak edenler o kadar çoktu ki namazının kılındığı yer olan ve vefat edene kadar hatipliğini yaptığı “el-Câmiu’l-Kebîr” mescidi ve mescide giden bütün yollar dolmuştu. Hatta birçok kimse izdihamdan ötürü namaz kılamamıştır.

Şeyhin el-Câmiu’l-Kebîr’deki Cuma hutbesinden bir kesit.

Şeyh’in Beşeri Kanunlarla Hükmetme Meselesindeki İtikadı

Şeyh Muhammed *(rahimehullah)* özellikle selefi çizgiyi takip edenler arasında tartışmasız muteber, büyük bir şahsiyet olduğu için, günümüz Arap yöneticilerini Müslümanların itaat edip isyan etmemeleri gereken emirleri olarak gören, onların birer mürted tağut olduğunu, düzenlerinin, sistemlerinin yıkılıp yerine Şeriat-ı Muhammedîye’nin ikame edilmesi için onlara karşı ayaklanılması, bunun için de gereken çalışmaların yapılması gerektiğini söyleyenlere fitneci, bağı ve harici diyen ve bu batıl düşüncelerini büyük bir gayret sarf ederek ispatlamaya ve yaymaya çalışan ve böylelikle tağutların tahtlarını koruyan, isimleri selefi, hakikatte telefi olan kimselerden bazıları, örneğin; asrın Mürcie şeyhlerinden Ali el-Halebî, Halid el-Anberî gibileri, Şeyh Muhammed’in beşeri kanunlarla hükmetme meselesinde kendileri gibi düşündüğünü, yani bunun küfür olabilmesi için hükmeden kimsenin bunun helal/caiz olduğuna inanması (istihlâl) şartını koştuğunu iddia ederek bu fasit görüşlerini meşrulaştırmaya çalışmışlardır. Ancak Şeyhin bu meseledeki görüşünü insaf gözüyle inceleyen biri, onun helal olduğu inancı olmasa bile beşeri kanunlarla hükmetmenin başlı başına büyük (dinden çıkartan) bir küfür olduğuna itikad ettiğini biiznillah görecektir.

Bu konuda doğru bir neticeye varabilmek için hiç şüphesiz en sağlıklı ve en kısa yol, Şeyh’i yakından tanıyan kimselere, görüşlerini en iyi bilebilecek olan yakın talebelerine müracaat etmektir:

a) Takriben 10 sene yanında talebelik yapmış olan Şeyh İbn-i Bâz *(rahimehullah)*’a şöyle bir soru yöneltilmiştir: “Şeyh Muhammed b. İbrahim’e

ait bir fetva bulunmaktadır ki tekfir ashabı bu fetvayı, Şeyhin -ulema arasında maruf bir ayrım olan- helal görerek Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmeden kimse ile böyle olmayan arasını ayırmadığına delil gösteriyorlar?" O da buna şöyle cevap vermiştir: "Önceden de belirttiğim üzere bu ayırım ulema indinde yerleşiktir; kim bunu helal görürse kâfir olur. Kim de bir rüşvetle veya bir yakınını muaf tutmakla veya bir düşmanlıktan ötürü hükmetmesi gibi helal görmezse bu Kufrun Dûne Kufr'dur (küçük küfürdür)..." Bu cevabın ardından soru soran kişi; "Onlar (tekfir ashabı) Şeyh Muhammed b. İbrahim'in fetvasını delil getiriyorlar?" diye sorusunu yenileyince şöyle demiştir: "Şeyh Muhammed b. İbrahim masum değildir. Âlimlerden bir âlimdir; hata eder, isabet eder. Âlimlerden bir âlimdir, ne Nebidir ne de Rasûldür; hata eder, isabet eder. Şeyhu'l İslam İbn-i Teymiyye de böyledir. İbnu'l-Kayyim, İbn-i Kesîr ve başka âlimler, dört (mezhep) imamı, bunların hepsi hata ederler, isabet ederler. Onların sözlerinden hakka uyan alınır. Hakka aykırı olan ise büyük bir kimse de olsa söyleyenine geri iade edilir." [9]

Görüldüğü üzere İbn-i Bâz hocasının Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmedenin bunu helal görerek yapmasıyla böyle olmaması arasında bir fark gözetmediğini, her ikisinin de dinden çıkartıcı bir eylem işlediği görüşünde olduğunu kabul etmiş ama bu görüşün hatalı olduğunu söylemiştir.

Yine İbn-i Bâz tarafından bunu destekleyen bir kanıt da şudur: İçlerinde İbn-i Bâz, İbn-i Cibrîn, Selmân el-Avde ve Âiz el-Karnî'nin de bulunduğu bir mecliste Allah'ın indirdiğiyle hükmetmeme konusu konuşulurken Selmân el-Avde ile İbn-i Bâz arasında şöyle bir konuşma geçmiştir: Selman el-Avde: "Cömert Şeyh, Şeyh Muhammed b. İbrahim -Allah ona rahmet etsin- risalesinde beşeri kanunla hükmeden devletlerin küfür devletleri olduğunu, buralardan hicret etmenin vacip olduğunu zikretmiştir." İbn-i Bâz: "Şer zuhur ettiği için, küfür ve masiyetler zuhur ettiği için." Selman el-Avde: "Beşeri kanunla hükmedenler!" İbn-i Bâz: "Risalesine baktım. Allah ona mağfiret etsin. Şeyh bunların zahirini küfür olarak görüyor. Çünkü bunların kanunlar koymaları rızaya ve helal görmeye delildir. Bu, onun risalesinden zahiren anlaşılandır. Lakin bana göre bunda tevakkuf vardır; yani hâkimin bunu helal gördüğü bilininceye kadar bu (tek başına helal gördüğünün delili olarak) yetmez. Sadece Allah'ın indirdiğinin dışındakiyle hükmetmesi veya bunu emretmesi ile kâfir olmaz" [10] Ve mecliste bulunanlardan hiçbiri Şeyh Muhammed hakkında bu söylenilenlere bir itirazda veya bir izahta bulunmamıştır.

b) Yukarıda zikri geçen Halid el-Anberî'nin "el-Hukmu bi Ğayri Mâ Enzelallâh ve Usûlü't-Tekfîr" adında bir kitabı vardır. [11] Bu kitabında Anberî, Şeyh Muhammed b. İbrahim'in beşeri kanunlarla hükmeden birinin ancak bunu helal görmesi ile dinden çıkacağı görüşünde olduğunu, keza yine bu kitabında

İbn-i Kesîr, Şeyh Muhammed Emin eş-Şankıtî ve Şeyh Mahmud Şakir *(rahimehumullah)*'ın da bu itikadda olduklarını iddia etmiş ve Şeyh Muhammed'in bir başka talebesi Şeyh Hamûd b. Uklâ eş-Şuaybî *(rahimehullah)* da [12] onun bu âlimler hakkındaki iddiasını "er-Raddu âlâ İftiraâti'l-Anberî" isimli makalesinde reddetmiş ve bu âlimlerin helal görmese bile beşeri kanunlarla hükmeden kimsenin küfrüne itikad ettiklerini söylemiştir. Şeyh Hamûd bu makalesinde Anberî'nin katıksız bir Mürcie olduğunu, bu âlimlere karşı yalan uydurup iftira ettiğini söylemiş ve bu âlimlerden ilk olarak Şeyh Muhammed'in böyle düşünmediğini savunmuştur. Şeyh Hamûd Anberî'nin Şeyh'in sözlerini çarpıttığını, tahrif ettiğini, sözlerinde tasarrufta bulunduğunu, birkaç defa onun hakkında yalan söylediğini belirtmiş ve sonra Anberî'nin Şeyhin görüşünden döndüğünü iddia ettiğini ve bu iddiasını ispat etmek için Şeyh Muhammed'in bir sözünü [13] naklettiğini ifade etmiş ve böyle bir şeyin vuku bulmadığını ve Şeyh'in bu sözünün nasıl anlaşılması gerektiğini izah etmiştir. [14] Sonra Şeyh Hamûd makalesinin sondan bir önceki paragrafında şunları söylemiştir: "İslam uleması ise ayırmışlardır; Allah'ın indirdiğinin dışındakiyle hükmetmekten söz ettiklerinde bunu hevası veya arzu ve isteğinden ötürü yapan kimse hakkında ayrıma gitmişlerdir (yani bunu helal görerek yaparsa kâfir, görmezse kâfir değildir demişlerdir). Ama beşeri kanunlar hakkında konuştukları zaman ise helal gören ve inkâr eden ile bunu (helal görmeyip) hevasından ötürü yapan kimse arasını ayırmamışlardır. Nitekim Şeyh Muhammed b. İbrahim'in açıklamasında bu geçmişti..." [15]

Şeyh Hamûd "Fetvâ fi't-Tehâkumi ilâ'l-Kavânîni'l-Vad'iyye" başlıklı fetvasında şunları kaydetmiştir: "Şeyhimiz Şeyh Muhammed b. İbrahim Âlu'ş-Şeyh Allah Teâlâ'nın, *"Hayır! Rabbine yemin olsun ki... İman etmiş olmazlar." (Nisâ Sûresi 65)* sözü üzerindeki ta'likinde şöyle demiştir: "Allah *(subhanehu ve teâlâ)* Nebi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'i aralarında çıkan anlaşmazlıklarda hakem kılmayan (onun hükmüyle hükmetmeyen) kimselerden kasemle ("ve Rabbike/Rabbine yemin olsun ki" kasemiyle) birlikte nefy edatını tekrarlamak suretiyle (yani "felâ/hayır" ifadesinden sonra "lâ yu'minûne/iman etmiş olmazlar" demekle) te'kitli bir nefiyle imanı nefyetmiştir." Bu, onun bu ayet üzerindeki ta'likinde söylediklerdir. Ben senelerce onun (ilim) halkasına katıldım, onu birçok defa işittim ki bu meselede sert davranıyor/taviz vermiyor ve Allah'ın hükmünün dışındakini hakem kılan kimselerin küfrünü açık bir şekilde ifade ediyordu. Nitekim "Tahkîmu'l-Kavânîn" risalesinde bunu açıklamıştır."

c) Yine Anberî bu kitabında Şeyh'in bir başka talebesi olan Suud'un dev ulemasından Şeyh Abdulah b. Cibrîn'in kendisine, Şeyh'in görüşünden döndüğünü, onun buna zıt başka bir sözünün bulunduğunu [16] söylediğini

iddia etmiş ve bu iddiası Şeyh Cibrîn'e sorulunca cevaben, "Şeyh'in bundan döndüğünü hatırlamıyorum... Kim benden onun zikredilen sözünden (ki 'f' maddesinden sonra bundan bahsedilecektir) döndüğünü naklederse nakilde hata etmiştir." [17] demiştir.

d) Şeyh Muhammed'in torunu ve Suud'un önde gelen âlimlerinden Şeyh Salih b. Abdilaziz "et-Temhîd li Şerh-i Kitâbi't-Tevhîd" isimli şerhinde 39. babı (Nisa Sûresi 60-62. vb. ayetler babı) şerh ederken, Allah'ın şeriatından bağımsız bir şekilde O'nun hükmüne aykırı bir kanun yapmanın küfür, yapanın kâfir ve tağut olduğunu, bu kimsenin küfrünün açık olduğunu söylemiş ve sonra şunları kaydetmiştir: "Bu kanunla hükmeden kimse hakkında ayrıntı vardır; şayet bir veya iki veya bundan daha çok hükmeders, ama bu onun âdeti (daima yaptığı bir iş) değilse ve Allah'ın hükmünden başkasıyla hükmetme sebebiyle asi (günahkâr) olduğunu biliyorsa bunun için (zina, içki gibi) günah ehlinin hükmü vardır; helal görünceye kadar kâfir olmaz. Lakin bu hâl kanun yapma hâline indirgenmez (kanun yapma her hâlükârda küfürdür). Yani kim bir veya iki meselede hevasıyla Allah'ın hükmünün dışındakiyle hükmederse ve asi olduğunu biliyor, helal de görmüyorsa işte bu Kufrun Dûne Kufr'dur. Allah'ın hükmüyle hiç hükmetmeyen, daima Allah'ın hükmünün dışındakiyle hükmedip insanları buna zorlayan hâkime gelince; ilim ehlinden kimileri bu kimsenin kanun koyan kimsenin küfrü gibi mutlak olarak (her hâlükârda) kâfir olacağını söylemiştir. İlim ehlinden kimileri ise bu çeşit hâkimin de helal görünceye kadar kâfir olmayacağını söylemiştir. Birinci görüş -ki bu da daima Allah'ın hükmünün dışındakiyle hükmedip insanları Allah'ın hükmünün dışındakine (uymaya) zorlayan kimsenin kâfir olduğudur- bana göre sahih olandır. Ve bu, dede Şeyh Muhammed b. İbrahim *(rahimehullah)*'ın "Tahkîmu'l-Kavânîn" risalesindeki kavlidir."

e) Şeyh Muhammed'in başka bir talebesi olan Suud'un meşhur âlimlerinden Şeyh Abdulaziz b. Abdillah er-Râcihî kendisine sorulan bir soruya verdiği cevabında devlet işlerinin tamamında (bazısında değil!) beşeri kanunlarla hükmeden hâkimin bazı âlimlere göre kâfir olduğunu, İbn-i Kesîr'in ve Tahkîmu'l-Kavânîn risalesinde Şeyh Muhammed'in bu görüşü benimsediklerini söylemiştir. [18] Ve bir telefon görüşmesinde Râcihî'ye, bazıları tarafından Şeyh Muhammed'in beşeri kanunlarla hükmeden kimseyi tekfir ettiği fetvasından döndüğünün iddia edildiği ve bu iddiaya sened olarak onun bir sözünü ileri sürdükleri söylenmiş ve bu sözü zikredilmiştir. Şeyh bu sözünde şeriata muhalif olan kanunlarla vs. ile hükmeden kimsenin bunun caiz olduğuna inanarak hükmetmesi durumunda kâfir olacağını ancak böyle inanmaksızın bunu yaptığında ise dinden çıkmayacağını söylemiştir. [19] Şeyh Râcihî bu sözü dinledikten sonra bu iddianın doğru olmadığını, onun bu sözündeki kastının bazı meselelerde Allah'ın hükmüyle hükmeden kimseler

olduğunu ama -az evvel de ifade edildiği gibi- devletin bütün işlerinde beşeri kanunlarla hükmetmenin ise ister helal olarak görülsün ister görülmesin büyük küfür olduğunu söylemiştir. [20] Şeyh Hamûd ise Şeyh Râcihî'den farklı olarak adı geçen makalesinde ince bir tahlille Şeyh'in bu sözündeki kastının bid'atçıların icat ettiği bid'atlarla (yani dinden diye zannedilen, din temel alınarak ihdas edilen şeylerle) hükmetmek olduğunu, bid'at olan kanunlar hakkında bu ayrıma gittiğini, onun burada beşeri kanunlarla hükmetmekten bahsetmediğini ispatlamaya çalışmıştır.

f**)** Suud Büyük Âlimler Heyeti İlmî Araştırmalar ve Fetva Kurulu'nun [21] 24/10/1420 tarihli 21154 numaralı fetvasında Anberî'nin adı geçen kitabında Ehl-i Sünnet âlimlerinden nakilde bulunurken eksiltme ve değiştirme yapılarak ilmî emanetin ihlal, şer'î delillerin manalarının tahrif edildiği vurgulanmış ve kitaptaki sıkıntılardan söz edilirken 3. maddede şöyle denilmiştir: "İlim ehli üzerine yalan uydurmak. Bu, Allâme Muhammed b. İbrahim Âlu'ş-Şeyh'e demediğini nispet etmesidir." Ve sonra kurul bu kitabın basılmasının, yayılmasının ve satılmasının haram olduğunu belirtmiş ve yazarının Allah'a tevbe etmesini ve öğrenip hatalarını beyan etmeleri için güvenilir ilim ehline müracaat etmesini tavsiye etmiştir.

Bu naklettiklerimize binaen, Şeyh'in bu konuda tam olarak nasıl düşündüğünü hulasa olarak ortaya koymadan evvel bir de onun bu konudaki en önemli denilebilecek sözlerinden bazılarına bir göz atalım:

Şeyh "Tahkîmu'l-Kavânîn (Beşeri Kanunları Hakem Kılmak)" isimli ve Türkçe'ye tercüme edilmiş olan kısa risalesinde Allah'ın indirdiğinin dışındakiyle hükmetmenin dinden çıkartan altı şeklini saymıştır. Bunları özetle aktaracak olursak;

1) Allah'ın indirdiğinin dışındakiyle hükmeden hâkimin Allah ve Rasûlü'nün hükmünün hak olduğunu inkâr etmesi.

2) Hak olduğunu inkâr etmemekle beraber Rasûl'den başkasının hükmünün Rasûl'ün hükmünden daha güzel, daha kapsayıcı, daha kâmil olduğuna inanması.

3) Daha güzel olduğuna inanmamakla birlikte bu hükmün Allah ve Rasûlü'nün hükmü gibi/buna denk, benzer olduğuna inanması.

4) Denk/benzer olduğuna inanmamakla beraber Allah ve Rasûlü'nün hükmüne aykırı bir hükümle hükmetmenin caiz olduğuna itikad etmesi.

5) Bu inançlardan hiçbiri olmaksızın [22] beşeri kanunlarla hükmetmesi. İlgili

kısmı olduğu için bu maddenin tercümesini nakledelim: “Beşincisi: Bu, şeriata karşı çıkmak, hükümlerine karşı büyüklenmek, Allah'a ve Rasûlü’ne muhalefet etmek ve hazırlama/düzene koyma, kuvvet, gözetleme, asıllar/temeller yapma, ayrıntıya gitme, şekle sokma, çeşitlendirme, hükmetme, (insanları buna uymaya) zorlama ve merciiler ve dayanaklar olarak şer’î mahkemelere benzeme bakımından şu saydığımız küfür çeşitlerinin en büyüğü, en kapsamlısı ve en açığıdır. Nasıl ki şer’î mahkemelerin merciileri (döndüğü yerler) ve kaynakları vardır -ki bu mahkemelerin hepsinin mercii Allah’ın kitabı ve Rasûlü’nün Sünnetidir- aynı şekilde bu mahkemelerin de merciileri vardır ki bunlar da çeşitli dinlerden, Fransız, Amerika, İngiliz vb. kanunları gibi birçok kanunlardan ve şeriata müntesip bazı bid’atçıların mezheplerinden vesaireden oluşturulmuş kanunlardır. Bu mahkemeler İslam ülkelerinin birçoğunda hazırlanmış, kurulmuş, kapıları açılmış ve insanlar bu mahkemelere sürüler gibi gitmekte, hâkimleri onlar arasında Sünnetin ve Kitabın hükmüne aykırı bu kanunlarla hükmetmekte, onları buna zorlamakta, buna göre kabul etmektedir. Acaba bu küfrün (beşeri kanunlarla hükmetmenin) üstünde başka hangi küfür vardır? Bu şekilde bir muhalefetten sonra Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet etmeye hangi muhalefet vardır.”

6) Bu inançlardan hiçbiri olmaksızın aşiret ve kabile reislerinin Allah ve Rasûlü’nün hükmüne muhalif olan örf, âdet, törelerle hükmetmesi.

Şeyh Muhammed, Riyad emirine gönderdiği mektubunda şunları yazmıştır: “… ‘(Riyad’daki ticari odaya bağlı olan) Suud Arap memleketi ticari mahkeme nizamı’ başlığında 1369 senesinde ikinci defa Mekke’de hükümet baskısıyla basılmış bir nüsha bize ulaştı. Bunun takriben yarısını okuduk ve bunda şer’î olmayan beşeri, kanuni bir düzen bulduk. Böylelikle anladık ki bu oda (ticari) anlaşmazlıklarda (bunların çözümü için) merciidir, bu odada bir mahkeme olacak ve hâkimleri şer’î olmayıp bilakis nizami, kanuni olacak (şeriata zıt hükümlerle hükmedecekler). Hiç şüphe yok ki bu, Allah *(azze ve celle)*’nin Rasûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*'in kendisiyle gönderdiği şeriatla çatışmaktadır. Çok ufak bir konuda dahi olsa kendisiyle hükmetmek için beşeri kanunlardan herhangi bir şeyi dikkate almak hiç şüphesiz Allah’ın ve Rasûlü’nün hükmüne rıza göstermemek, Allah’ın ve Rasûlü’nün hükmünü eksikliğe ve anlaşmazlığı çözmede, hakları sahiplerine ulaştırmada yeterli görmemeye, kanunları da kemale, problemlerinin çözümü noktasında insanlara yeterli görmeye nispet etmektir ki buna itikad etmek dinden çıkartan bir küfürdür. Mesele büyüktür, mühimdir, ictihadi konulardan değildir.” [23]

Görüldüğü üzere Şeyh çok ufak bir meselede dahi olsa beşeri bir kanunla

hükmetmenin Allah ve Rasûlü'nün hükmüne razı olmamak, onların hükmünü eksikliğe ve yeterli görmemeye nispet etmek, buna inanmak anlamına geldiğini -ki Şeyh'in de dediği gibi bu büyük küfürdür- ve bunun ictihada açık olmayan bir mesele olduğunu belirtmiştir. Nitekim İbn-i Bâz da Şeyh'e göre beşeri kanunlarla hükmetmenin tek başına rızaya ve helal görmeye delil olduğunu söylemişti.

Şeyh *(rahimehullah)* bir soruya verdiği cevapta şunları söylemiştir: "Hakkında 'Kufrun Dûne Kufr' denilen kimseye gelince bu, kendisinin asi olduğuna ve Allah'ın hükmünün hakkın ta kendisi olduğuna itikad etmekle beraber bir ya da birkaç kere Allah'tan başkasının hükmüne müracaat edip (onunla hükmettiği) zamandır. Bir düzen ile ve (insanları kendisine) boyun eğdirerek kanunlar yapan (ve bu kanunlarla hükmeden) kimseye gelince; bu küfürdür, velev ki bu kimseler "hata ettik (günahkâr olduk), şeriatın hükmü daha adildir" deseler bile." [24]

(Ara Not: Abdulaziz b. Muhammed Âlu Abdillatif'in "Cuhûdu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim fî Mes'eleti'l-Hâkimiyye (Şeyh Muhammed b. İbrahim'in Hâkimiyyet Meselesindeki Gayreti)" isimli Şeyh'in hâkimiyet konusuna gösterdiği önemini, bu konudaki çabasını mektuplarından, fetvalarından ve "Tahkîmu'l-Kavânîn" risalesinden alıntıladığı sözleriyle beyan ettiği bir risalesi vardır.)

Hulâsa-i kelâm; buraya kadar aktardıklarımızdan, özellikle de altı çizili yerlerden şunlar anlaşılmaktadır:

1) Şeyh Muhammed Allah'ın şeriatından bağımsız bir şekilde O'nun hükmüne aykırı genele yönelik bir kanun yapmanın (et-teşrîu'l-âmm) her hâlükârda başlı başına dinden çıkarttığına itikad ediyordu. Sapık telefilerin dediği gibi bunun küfür/şirk olabilmesi için kanunun dine/Allah'a nispet edilmesini -ki günümüzdeki hiçbir kâfir devlette yapılan kanunlar dine nispet edilmemektedir!- veya helal görülerek yapılmasını şart görmüyordu.

2) Allah'ın indirdiğine aykırı bir hüküm ile hükmetme meselesine gelince; Şeyh Hamûd ve Şeyh Salih'in sözlerinden anlaşıldığına göre Şeyh Muhammed, tek bir meselede dahi olsa (mesela hırsızın cezası konusunda) asıl olarak Allah'ın hükmüyle hüküm vermeyi terk edip (bu hükmü tamamen işlevsiz hâle getirip) daima ona aykırı kendisinin veya başkalarının icat ettiği bir hükümle, beşeri bir kanunla hükmeden kimsenin bunu helal görmese bile bunu sadece hevasından veya bir rüşvet veya bir yakınlık veya bir düşmanlıktan ötürü yapsa bile kâfir olacağı görüşündeydi. Ki bugün dünyadaki bütün devlet hâkimlerinin durumu böyledir. Ancak kanunen Allah'ın hükümleri yürürlükte

olduğu için aslen Allah'ın hükümleriyle hüküm veren ancak kimi zamanlar (bir ya da birkaç kere) bu asla aykırı davranıp Allah'ın hükmüne muhalif bir hükümle hüküm veren, örneğin; hırsızın elinin kesilmesiyle hükmedeceği yerde iki yıl hapis cezasıyla hükmeden hâkimin durumu ise ona göre aynı içki içmek, faiz yemek gibi dinden çıkartmayan bir günah işleyen kimsenin durumu gibiydi. Nasıl ki içki içen biri açıkça bunun helal olduğunu söylemediği müddetçe defalarca içki içse bile kâfir olmuyorsa aynı şekilde böyle bir hâkim de yaptığını helal görmediği, böylelikle günahkâr olduğunu bildiği müddetçe defalarca Allah'ın hükmünün dışındakiyle hükmetse de kâfir olmaz. [25] Biri aslen Allah'ın hükmüne bağlı iken, diğeri ise o hükmün cinsini terk ederek, o hükmü tamamen işlevsiz getirerek bu hükme bağlı değildir. Lakin Şeyh Râcihî ise Şeyh'in, (örneğin Türkiye Cumhuriyeti Devletinde olduğu gibi) devlet işlerinin tamamında beşeri kanunlarla hükmeden hâkim için helal görme şartını koşmadığını fakat devlet işlerinin bazısında (bazı meselelerde) Allah'ın hükmüyle hükmeden hâkimin küfrü için ise bunu şart gördüğünü söylemiştir. Ancak Râcihî'nin bu iddiası doğru değildir. Özellikle de Şeyh'in Riyad emirine gönderdiği mektubu bu iddianın yanlış olduğunu göstermektedir. [26]

Şeyh Muhammed, yöneticilerden sadır olan her türlü münker işe karşı onlara mektuplar göndererek hiç korkmadan, hiç çekinmeden, çok net bir şekilde yanlışlarını belirterek, ne yapmaları gerektiğini eğip bükmeden beyan ederek onları uyarıyor ve şeriata muhalif, fasit ve batıl işlerini meşrulaştıracak hiçbir söz söylemiyordu. Abdullah Yolcu ondan şöyle söz etmiştir: "Öyle büyük bir âlimdir ki kral tanımazdı. Krallar ondan korkarlardı. Emr-i Bi'l-Maruf'ta krala istediğini söyler ve yaptırırdı da. [27] Fetvaları var, 10 cilt olarak basıldı, sonradan hükümet bunun basılmasına teşvik etmedi. Orada mektupları var... Her şeyi, düzenlerini inkâr ederdi..." [28] Ve sonra yöneticileri uyarmasına dair bir örnek vermiştir. [29] Biraz inceleyen birinin asla inkâr edemeyeceği kesin bir hakikat ki bugün Suud Devleti'nde şer'î mahkemeler bulunmakla beraber (bazı şer'î hükümlerin tatbik edilmesinin yanı sıra) beşeri kanunlarla hükmeden mahkemeler de bulunmaktadır. Bu durum daha gizli ve kapalı bir şekilde Şeyh Muhammed zamanında da mevcuttu. Nitekim Şeyh'in mektuplarını okuyan biri bunu açık bir şekilde görebilir. Zira Şeyh'in yöneticiler için hakkında uyarı yaptığı münkerlerden biri de birçok konuda Allah'ın hükümlerine aykırı kanunlar hazırlayıp bunlarla hükmetmeleri ve böylelikle her konuda/alanda bağlayıcı son sözü söyleme hakkına sahip olan şer'î mahkemelerin etki alanını gasp etmeleri/daraltmalarıydı. Nitekim yukarıda ticari oda ve mahkemesinin şer'î ahkâma muhalif kanunlarla hükmetmesi durumuna karşılık Şeyh'in Riyad emirine gönderdiği mektubun bir kısmını aktarmıştık. Kıymetli şeyhlerimizden Şeyh Ebu Muhammed el-Makdisî *(hafizahullah)* "el-Kevâşifu'l-Celiyye fî Kufri'd-Devleti's-Suûdiyye" isimli Suud Devleti'nin beşeri kanunlarla hüküm veren kâfir bir devlet

olduğunu ispat ettiği 255 sayfalık kitabının 37-65. sayfalarında Şeyh'in buna dair birçok mektubunu nakletmiş ve daha nakletmediği birçok mektubunun bulunduğunu, sadece az bir kısmını naklettiğini söylemiştir.

Dediğimiz gibi Şeyh, uyarılarında hakkı asla eğip bükmeden bütün açıklığıyla ortaya koyuyordu. Bu konudaki mektuplarında her sıkıntının/anlaşmazlığın şer'î mahkemelere havale edilmesi gerektiğini vurguluyordu. Ama uyarı mektupları yöneticileri rahatsız ediyordu. Şeyh Makdisî adı geçen kitabında (s. 65) şöyle demiştir: "...Onun hastalığını ve vefatını Allah en iyi bilendir; tabii miydi yoksa bu uyarılar veya bize ulaşmayan başka şeyler mi buna sebep oldu?(!)" Rahatsız oldukları için de içerisinde hükümeti kötü gösterecek bu mektupların geçtiği fetva kitabının ilk baskısındaki hâliyle basılmasından razı olmamışlardır. Ancak Şeyh, mektuplarında yöneticilere övücü lakaplarla hitap etmiş, onlar için 'Allah seni/sizi korusun, desteklesin' gibi Müslümanlar için yapılan dualar etmiştir. Bu hususta Şeyh Makdisî şunları söylemiştir: "Çok üzücüdür ki Şeyh bunlara (yöneticilere) çok hüsnü zan ediyor ve belki zerre miktarı hayâ onları bu batıldan vazgeçirebilir diye her hitabın sonunda onları övüyordu. Fakat nafile." [30] "Faydasız yere onlarla ömrünü zayi etti." [31] Yani hakikatte yalancı ve hain oldukları için Şeyh'in uyarılarına uymuyorlardı ama -yine Makdisî'nin dediği gibi [32]- bunu yaparlarken aldatarak, boş vaatlerde bulunarak yapıyorlardı. Ve -Müslümanların aleyhine kâfirlere yardım etmek gibi- [33] işledikleri birçok cürümden Şeyh'in haberi yoktu. Nitekim baş müftülüğe her biri âmâ olan Şeyh, ondan sonra İbn-i Bâz ve şimdiki müftü Abdulaziz'in getirilmesi daha rahat bir şekilde dolaplarını çevirebilmeleri içindir. Şeyh kandırıldığı, işlenen birçok cürüm ondan gizlendiği ve böylelikle onlara karşı hüsnü zan beslediği için, insanların gözlerini boyayıp tahtlarını korumak amacıyla bugün olduğu gibi o zaman da söyledikleri 'düsturumuz Kur'an'dır' söylemlerini maalesef tasdik ediyor, hükümetin düsturunun küçük-büyük her konuda Kur'an ve Sünnet olduğunu söylüyordu. Hâlbuki bu söylem ve bunun bir gereği olarak şer'î mahkemelerin açılmasına, kadılar ve müftüler tayin edilmesine müsaade etmeleri sadece Müslümanların gözünü boyamak, hükümete karşı ayaklanmaları noktasında gazlarını almak ve böylece tahtlarını koruyup cürümlerini kolayca yapabilmeleri içindir. Bu sebeple diyebiliriz ki Şeyh, yalancı ve hain devletin şer'î makamlarına getirilerek farkında olmadan kullanılmıştır. Allah *(azze ve celle)* onun hatalarını, kusurlarını bağışlasın, ona rahmetiyle muamelede bulunsun.

Yazıyı Şeyh'in şu sözüyle sonlandırmak istiyorum: "...Cihad kılıçları yalnızca bundan ötürü (şeriatla hükmetmek) ve bunu fiilî ve terkî olarak (yap dediklerini yaparak, yapma dediklerini de yapmayarak) ve anlaşmazlık hâlinde hakem kılmak suretiyle yerine getirmek için çekilmiştir." [34]

Ve’l-Hamdu lillâhi Rabbi’l-Âlemîn.

---

[1] Şeyhin soyundan gelenlere “Âlu’ş-Şeyh” (Şeyhin ailesi) denilmektedir.

[2] Yine bu bölgelerde yaşamış olan onun gibi birçok âlim küçük yaşlarda gözlerini kaybetmişlerdir. Zira o zamanlarda çiçek hastalığı çok etkiliydi.

[3] Şeyh Abdullah *(rahimehullah)* Necdî davetin en önde gelen isimlerinden olan babasından sonra Necd’in âlimiydi. Büyük bir âlimdi. İlminin yanı sıra tecrübeli, akıllı, zeki, hikmetli, siyaseti iyi bilen ve idarecilik vasfı olan biriydi. Girdiği her bir belde ve köyde tevhid davetini yayar ve birçok kimse ondan etkilenirdi. Daha sonra Riyad’a dönmüştür. Şeyh Muhammed’in diğer amcaları da ilim ve davet ehli kimselerdi.

[4] Bu mescid önceden “Şeyh Abdullah b. Muhammed b. Abdilvehhab mescidi” diye isimlendiriliyorken şu an ki ismi ise “Şeyh Muhammed b. İbrahim mescidi”dir. Bu mescid, Riyad’ın Duhne isimli semtinde bulunmaktadır. Şeyh’in doğum yeri de bu semttir.

Şeyh aynı zamanda yine Riyad’da bulunan “el-Câmiu’l-Kebîr” mescidinin hatibiydi. Burada Cuma ve Bayram namazlarını kıldırıyordu. Vefat edene kadar burada hatiplik yapmıştır.

[5] Dergimizin üçüncü sayısında şeyhin hayatını ele almıştık.

[6] Yine hayatta olan Suud’un önde gelen âlimlerinden Salih b. Abdilaziz onun babasından taraf torunudur.

[7] İbadetinden diğer sayıda bahsedilecektir inşaAllah.

[8] Şeyh’in burada zikrettiğimiz güzel ahlakına dair örnekler için torunu şeyh Salih b. Abdilaziz’in, dedesinin hayatını ele aldığı “Siratu’l-İmâm el-Allâme Muhammed b. İbrahîm” isimli risalesine bakınız. Yine bu risalede, bizim bu yazıda onunla ilgili naklettiğimiz anılarından başka anıları da mevcuttur.

[9] Mecelletu'l-Furkân, 82. sayı. Soru ve cevabın ses kaydı için bkz. **Not:** Ses kaydında cevabın ilgili olan kısmı kesilmiş fakat videosunda soru-cevap tümüyle yazılı olarak konulmuştur. Ayrıca videonun sonuna görüşünden döndüğü iddiasıyla Şeyh Muhammed'in buna zıt gibi gözüken bir sözü konulmuştur. Ancak bu iddia kesinlikle doğru değildir. 'e)' maddesinde bundan söz edilecektir.

[10] Mecliste geçen konuşmaların ses kaydı için bkz. Bu konuşmanın yazıya dökülmüş hâli için bkz.

[11] Bu kitaba yazılı ve sözlü olarak birçok reddiyeler verilmiştir. Birazdan da yine değinileceği üzere Suud Fetva Kurulu bu kitaptan sakındırmıştır. Bu kitaba yazılı reddiyelerden biri Muhammed b. Abdillah el-Hassâm'ın "er-Raddu ale'l-Anberî" isimli risalesidir. Suud'un önde gelen âlimlerinden Şeyh Abdullah el-Ğuneymân bu risaleyi övmüş ve tasvip etmiştir. Şeyh Süleyman el-Ulvân da (Rabbim onu esaretten kurtarsın) bu risaleyi gözden geçirmiştir. Ve Şeyh Süleyman, Halid el-Anberî'nin bu kitapta açıkladığı görüşleri için "Mürcie ve Cehmiyye'nin aşırılarının mezhebidir" demiştir.

[12] Dergimizin üçüncü sayısında bu Şeyh'in hayatını ele almıştık.

[13] 'e)' maddesinde bu sözüne değinilecektir.

[14] Birazdan Şeyh'in izahının hulasası verilecektir.

[15] Bu açıklaması ileride Şeyh'ten en son nakledeceğimiz sözüdür.

[16] 'e)' maddesinde bu sözüne değinilecektir.

[17] Fetâvâ Ulemâi'l-Beledi'l-Harâm, sy:49-51. Soru ve cevap için bkz.

[18] Fetvanın aslı için bkz.

[19] Bkz: Fetâvâ ve Rasâilu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim, 1/80.

[20] Ses kaydı için bkz.

[21] Kurul üyeleri: Abdullah b. Abdirrahman el-Ğudeyyân, Abdulaziz b. Abdillah b. Muhammed Âlu'ş-Şeyh, Bekr b. Abdillah Ebu Zeyd, Salih b. Fevzân el-Fevzân.

[22] Risalede "bu inançlardan hiçbiri olmaksızın" anlamında bir ifade geçmemektedir. Ancak Şeyh bu maddeyi diğer maddelerden ayrı olarak zikrettiği ve diğer maddelerde olduğu gibi bu maddede 'helal görmek' gibi bir kayıt zikretmediği için bunu kastettiği anlaşılmaktadır. Aynı durum gelecek olan 6. madde için de geçerlidir.

[23] Fetâvâ ve Rasâilu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim, 12/251.

[24] A.g.e, 12/280.

[25] Muasır âlimlerimizden Şeyh Ebu Muhammed el-Makdisî *(hafizahullah)* da bu görüştedir. Ancak bazı âlimler ise -örneğin yine muasır âlimlerimizden Şeyh Ebu Katâde *(hafizahullah)* gibi- böyle bir hâkimin de kâfir olacağı görüşündedirler.

[26] Bunu gösteren başka sözleri için bkz: A.g.e, 12/262.

[27] Ancak birçok hususta Şeyh'in uyarılarına uymamışlardır.

[28] Yolcu'nun sözlerini bazı tasarruflarda bulunarak naklettim.

[29] Bkz.

[30] Sy: 38.

[31] Sy: 65.

[32] Sy: 65.

[33] Suud'un Müslümanların aleyhine kâfirlere yardım etmedeki tarihi için Şeyh Doktor Eymen ez-Zavâhirî *(hafizahullah)*'ın "Boynunuzun Borcu, Şam! (Suud'a Dair)" başlığıyla tercüme edilen yazısının okunmasını tavsiye ederim.

[34] Fetâvâ ve Rasâilu'ş-Şeyh Muhammed b. İbrahim, 12/251.